

ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-20

القاضي سليم جبران
رئيس لجنة الانتخابات المركزية

השופט סלים ג'ובראן
יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית

ירושלים, י"ג בניסן התשע"ה
2 באפריל 2015

הנדון: לקחי יו"ר ועדת הבחירות המרכזית בעקבות מסע הבחירות לכנסת ה-20

כללי

קודמיי בתפקיד, ללא יוצא מן הכלל, לאחר הגשת תוצאת הבחירות לנשיא המדינה, העלו על הכתב את לקחיהם. מדובר במסורת ראויה, במיוחד שעה שעל פי החוק, שישים ימים לאחר הבחירות – יו"ר הוועדה מתחלף. מסמך זה, עוזר לשמור – במגבלות הקיימות – על רציפות בין האמונים על אחד מהגופים החשובים לדמוקרטיה הישראלית. כפי שמטה הוועדה, בתקופתי, דאג ליישם חלק ניכר מלקחיו של קודמי בתפקיד, חברי השופט רובינשטיין (בהינתן העובדה שמועד הבחירות הוקדם באופן משמעותי), כולי תקווה שגם לקחיי יהוו כר ויעזרו לוועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 להתקדם ולהתפתח. כל זאת, כמובן, בהתאם לשיקול דעתו של מחליפי, יו"ר ועדת הבחירות לכנסת ה-21.

את התודות כבר אמרתי בטקסים ביום הגשת תוצאת הבחירות לנשיא המדינה, אולם – גם במסמך זה ברצוני להודות פעם נוספת לעוסקים במלאכה: ובראש ובראשונה לעו"ד אורלי עדס, מנכ"לית הוועדה, לעו"ד דין ליבנה, היועץ המשפטי לוועדה, למטה הוועדה המרכזית, ליושבי ראש ומנהלי הוועדות האזוריות, לראשי האגפים, ולכל אלה שבזכותם הבחירות התנהלו – גם הפעם ולשמחתי – כסדרן וללא תקלות משמעותיות. תודה גם ליו"ר הכנסת, חבר הכנסת יולי אדלשטיין, למנכ"ל הכנסת, מר רונן פלוט, ולעובדי ומשמר הכנסת. משכן הכנסת מהווה כבר שנים ארוכות בית חם לוועדת הבחירות המרכזית. שמחתי לגלות שמנכ"ל הכנסת ומנכ"לית הוועדה עובדים בשיתוף פעולה מלא, ועבודת הוועדה – שהיא אינטנסיבית במיוחד בחודשים עובר ליום הבחירות – זכתה למעטפת לוגיסטית יוצאת מן הכלל. ועל כך תודתי.

רפורמה בדיני התעמולה – חוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט-1959

הצד הלוגיסטי של הבחירות – ביצוען – מתנהל לעילא ועילא, בהובלתה של עו"ד עדס, מנכ"לית הוועדה, הראויה יחד עם מטה הוועדה הבכיר לשבחים רבים. מאידך, הצד השיפוטי שלהן – הפיקוח על תעמולת הבחירות במסע הבחירות – עליו אמון יו"ר הוועדה, הציב קשיים משמעותיים.

מסע הבחירות לכנסת ה-20, בדומה לכל מערכות הבחירות בעשורים האחרונים, התנהל בהתאם להוראות חוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט-1959 הקובע הגבלות ואיסורים שונים על תעמולת הבחירות לכנסת (ולרשויות המקומיות). כפי שניתן להבין כבר משמו של החוק – על חלק מהאיסורים בו אבד מזמן הכלח, ואף ניתן לומר שהם ארכאיים. כך, מחד אסורה תעמולה תוך כדי "נשיאת לפידים" או "זריקת אור על מבנים", ומאידך – החוק אינו מתייחס למדיה הנפוצה היום ביותר, בכלל ובמהלך מסע הבחירות בפרט - האינטרנט.

במהלך מסע הבחירות, יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית הוא האמון והאחראי על אכיפת האיסורים הקבועים בחוק זה. קודמיי בתפקיד, ללא יוצא מהכלל, קראו למחוקק לתקן את החוק ולהתאימו למציאות הנוכחית. לקריאות אלה הצטרף בית המשפט העליון, במספר רב של פסקי דין. יחד עם זאת, עד היום, לא נערכה רפורמה מקיפה בחוק, והתיקונים שערכה בו הכנסת הם נקודתיים בלבד. ומכאן – חוק חשוב זה נותר פחות או יותר כפי שהיה בעת חקיקתו – לפני 56 שנים.

החוק קובע נקודות איזון ערכיות בין חופש הביטוי לבין הערכים הנוספים אותם הוא מבקש לקדם: שמירה על השוויון בין רשימות המועמדים, מניעת השפעה בלתי הוגנת על ציבור הבוחרים, שמירה על המרחב הציבורי, ועוד. לטעמי, יש לערוך לחוק כולו בחינה מקיפה ולהתאים את ההגבלות והאיסורים שבו למציאות הקיימת, ובעיקר לעידן שבו מרבית התעמולה נעשית ברשת האינטרנט.

בהתאם, סברתי כי אין די בקריאה כללית למחוקק לשנות את החוק ולהתאימו לעת המודרנית, וכי קיים צורך להקים ועדה ציבורית שתבחן את החוק בהליך מסודר ויסודי. החלטתי לפנות לכבוד נשיא המדינה, מתוך מחשבה שאם הוועדה תמונה על ידו ועל ידי, יגבר הסיכוי כי הדרוש תיקון יתוקן. ואכן, למרבה שמחתי, הנשיא נעתר לפנייתי, ובמכתב אליי הדגיש כי גם לשיטתו החוק "אינו נותן מענה עדכני למציאות העכשווית ולשאלות השונות המתעוררות במהלכה של תקופת בחירות" וכן שמדובר בנושא "חשוב מאין כמוהו לקיומן וניהולן התקין של בחירות בחברה דמוקרטית". בנוסף, וגם - לשמחתי, כבוד נשיאת בית המשפט העליון בדימוס, השופטת דורית ביניש, נאותה לעמוד בראש הוועדה. בנוסף אליה, מן הראוי שבועדה יכהנו פוליטיקאים לשעבר, משפטנים

מהאקדמיה, אנשי תקשורת, בכירים מוועדת הבחירות, וכדומה. כל זאת, כמובן, בהתייעצות עם הנשיאה ביניש.

הוועדה הציבורית תמליץ לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת על רפורמה כאמור, לאחר שתבחן את המצב הנוהג ואת האיזונים הנכונים לטעמה (ותעביר את הצעתה לעיון חברי ועדת הבחירות המרכזית). המחוקק, כמובן, יעשה כטוב בעיניו – וכולנו כפופים לדבריו. דומני, כי אם ועדה כאמור תגיש למחוקק המלצה לתיקון החוק, לאחר עבודה מעמיקה, יהיה ניתן סוף כל סוף לתקן את הנדרש תיקון, ועם קצת מזל – מסע הבחירות לכנסת ה-21 יתנהל לפי הדין החדש. מלבד זאת, ברצוני לציין במסמך זה מספר דגשים הראויים לבחינה לשיטתי:

1. האיטור על תעמולה בטלוויזיה וברדיו הוא בגדר גזירה, שבמתכונתה הנוכחית, הציבור אינו יכול לעמוד בה. על אף שהודעתי בתחילת כהונתי כי כל עוד האיטור קיים – בכוונתי לאכוף אותו, ואף בקפידה; במבחן המציאות – כמעט ולא הוגשו עתירות בנוגע לאיטור זה. זאת, על אף שתעמולה נעשתה בטלוויזיה וברדיו – יומם ולילה, וללא הפסקה. אין אשם במצב מעין זה – הציבור מצד אחד התרגל כבר למצב, והתקשורת – המגישים והעורכים – עשו ככל שביכולתם על מנת לקיים את החוק ולמנוע מהמועמדים להשתמש בערוצי הטלוויזיה ובגלי הרדיו כפלטפורמת תעמולה פר-אקסלנס.

דומני כי רשימות המועמדים "הסכימו בשתיקה" כי לא יעתרו אחת נגד השנייה ביחס לתעמולה בטלוויזיה וברדיו, וכל עוד כולם יפעלו כך – השוויון ביניהן כביכול יישמר. עם זאת, לשיטתי, אין כך הדבר – פרקטיקה זו פוגעת באופן קשה ברשימות המועמדים הקטנות והחדשות, שמטבען מעסיקות פחות את כלי התקשורת. כך, נוצר מצב שערוצי התקשורת מלאים ועמוסים בדברי תעמולה, אך רק מטעם רשימות המועמדים החזקות. להבנתי, האיטור שבחוק ביקש למנוע מצב מעין זה – אולם האיטור והרציונל שבליבו כושלים במבחן המציאות, מסע בחירות אחר מסע בחירות.

אינני יודע אם הצעד הנכון הוא לפעול בהתאם להמלצתו של השופט מצא, יו"ר ועדת הבחירות לכנסת ה-16, ולבטל את האיטור כליל. או מאידך – להעניק ליו"ר כלים לאכוף אותו ביתר שאת. באיזון בין שני אלה, סבורני כי הצעד הנכון הוא לבטל את האיטור (מלבד האיטור הספציפי נגד תעמולה החל מהערב לפני יום הבחירות ועד לסגירת הקלפיות, שהוא ראוי וחשוב בעיני), ולדאוג לחזק את רשימות המועמדים הקטנות באמצעים אחרים. מה שבטוח בעיני, הוא

שאינן כל אפשרות להשאיר את האיסור על כנו במתכונתו הנוכחית, בשים לב לתת האכיפה והפרתו חדשות לבקרים.

2. אינטרנט – חוק דרכי תעמולה אינו מתייחס כלל לתעמולה ברשת האינטרנט. מרכז הכובד בתעמולה, במשך השנים ובעיקר במסע הבחירות לכנסת ה-20, התנהל – רובו ככולו במרחב הווירטואלי. שני אלה יוצרים מצב בלתי נסבל, שבו לאמון על אכיפת דיני התעמולה – אין סמכות מפורשת לאכוף את האיסורים הקבועים בחוק על תעמולה באינטרנט. סוגיה זו העסיקה אותי רבות במסגרת העתירות שהוגשו לשולחני. מאחר ופירטתי, לעיתים בהרחבה, בקשר לסוגיה זו בהחלטותי השונות, לא אעמוד על הסוגיה בהרחבה במסמך זה. עם זאת, חשוב להדגיש כי לשיטתי, מן הראוי לקבוע כי מרבית האיסורים שבחוק – יחולו אף באינטרנט, כמובן בשים לב למגבלות ולמאפייניו הייחודיים.

3. מגבלות על תוכן תעמולה – חוק דרכי תעמולה שותק ביחס לסמכות יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לאסור על תעמולה ביחס לתוכנה, מלבד בשידורי התעמולה בטלוויזיה וברדיו ב-14 הימים שלפני יום הבחירות. בדומה לקודמי לתפקיד, חברי השופט רובינשטיין, אף אני סבור כי סמכות זו קיימת. יצוין, כי סוגיה זו נדונה על ידי בית המשפט העליון ב-בג"ץ 979/15 ישראל ביתנו נ' יו"ר ועדת הבחירות (25.2.2015), והמותב קבע כי סמכות מעין זו אינה בנמצא. אולם, לאחרונה אישר בית המשפט העליון לקיים דיון נוסף, בין היתר, בנוגע לסוגיה זו. לדעתי, מן הראוי כי סמכות מעין זו – לפסול תוכן גזעני, מסית, פוגע בפרטיות, או מהווה עבירה פלילית, תינתן במפורש ליו"ר הוועדה.

עמדתי זו (וגם עמדתי בנוגע להחלת איסורים מפורשים על תעמולה באינטרנט) נובעת מגישתי העקרונית, על פיה – מן הראוי כי מרבית הסוגיות הקשורות לדיני הבחירות, ינוהלו על ידי יו"ר ועדת הבחירות המרכזית. שהוא, כידוע, שופט בית משפט עליון מכהן. פרשנות אחרת, לשיטתי, תוביל – בהכרח – ליצירת מרחבים ופלטפורמות "חסונים" לדיני התעמולה, בבחינת "כל דאלים גבר". ודוק; הייתכן שלא תוטל כל מגבלה על תוכנם של מודעות בחירות, עלוני תעמולה, או סרטונים באינטרנט? הקיימת הצדקה כלשהי לפרסום סרטונים או עלוני בחירות גזעניים? משכך, יש מקום להעניק סמכות זו – במפורש ובאופן רחב – ליו"ר הוועדה.

4. תשדירי תעמולה – בשבועיים האחרונים, מדי יום ביומו, התיישבתי יחד עם עוזרי עו"ד גיא רוה גב' דורית ואג, הממונה על תשדירי התעמולה, ועזרה מר קופמן, צפיתי והקשבתי לתשדירי התעמולה. מלבד מספר אירועים נקודתיים, כמעט שלא נתקלתי בתעמולה אסורה על

פי החוק. עם זאת, לא ניתן היה שלא להתרשם כי בניגוד לעבר, תשדירי התעמולה הפכו מזירת התעמולה העיקרית, לאמצעי משני וכמעט זניח במסע הבחירות. כאמור, מרכז הכובד עבר – במובהק – לרשת האינטרנט. משכך, אין ברירה אלא לשקול אם הגיעה העת לבטלן כליל. עם זאת, יש לתת את הדעת שאותם תשדירים מהווים את הבמה הכמעט בלעדית לרשימות הקטנות והחדשות לחשוף את ציבור הבוחרים לרעיונותיהן באמצעי התקשורת הקלאסיים. משכך, אם אותם תשדירים אכן יבוטלו, יש למצוא אמצעי אלטרנטיבי שיעניק במה לאותן רשימות. זאת, בשם לב לעובדה כי כאמור, בערוצי הטלוויזיה והרדיו ניתן להאזין ולחזות בתעמולה באופן רציף, אולם הסיקור של אותן רשימות קטנות נעדר כמעט לחלוטין.

5. סקרים – חוק דרכי תעמולה קובע הסדר מקיף בנוגע לסקרי בחירות. עם זאת, במהלך כהונתי – בעיקר בבחירות לרשויות המקומיות – נתקלתי במספר לקונות ותיונים נדרשים על מנת שהסדר יגשים את תכליתו באופן מיטבי. למשל: יש מקום להחיל את תנאיו על סקרי בחירות שנערכים אף למעלה מ-90 ימים לפני הבחירות; יש מקום לדעתי לקבוע באופן מפורש (ולא תוך פרשנות, כפי שקבעתי אני) כי יש להציג ולכלול בסקרים הן את רשימות המועמדים הקטנות במתכונת כלשהי; יש צורך להרחיב את הגדרת המונח "סקר" שבחוק כך שיכלול באופן מפורש גם משאלים טלפוניים וסקרים שנערכים באינטרנט;

מדובר ברשימה בלתי ממצה, ומן הראוי שההסדר כולו על פרטיו ייבחן בשנית. כן יצוין שהאיזון העקרוני שבו – ראוי בעיני.

6. אכיפה – סמכותו של יו"ר ועדת הבחירות מוגבלת למתן צווי מניעה והטלת הוצאות. אם צו מניעה שניתן מופר, קיימת אפשרות למתן סנקציות על פי פקודת ביזיון בית משפט. מנגד, בקשות לביזיון – כמעט ולא מוגשות, ונוכח הקצב המסחרר שבו מתנהל מסע הבחירות בימינו, מדובר בכלי הרתעתי שאינו משיג את מטרתו. לכך יש להוסיף כי תחושתו היא כי צווי המניעה שניתנים, לא תמיד מכובדים. אני זוכר, לדוגמא, מקרה שבו נתתי צו מניעה האוסר על תחנת רדיו פלונית לשדר תעמולה, עם זאת – שעות לאחר מתן הצו ושליחתו אליה, המשיכה התחנה לשדר תעמולה באופן בוטה וכמעט מתריס. קשת הסמכויות שניתנו ליו"ר הוועדה, במתכונתה הנוכחית, מובילה למצב בלתי נסבל על פיו לרשימות המועמדים, במקרים רבים, משתלם להפר את הוראות החוק.

לשיטתי, מן הראוי להוסיף סמכויות נוספות ליו"ר על מנת לוודא שהצווים שניתנים – מכובדים. אפשרות סבירה בעיני היא אפשרות להפעיל סנקציות מנהליות לאחר שצו מניעה לא כובד – עיצומים כספיים וכדומה.

בנוסף, ובשים לב לכך שהפרת האיסורים הקבועים בחוק הם בגדר עבירה פלילית (וגם על כך יש לתת את הדעת), יש לשקול להעניק סמכות ליו"ר להטיל קנסות בגין ההפרה עצמה, ולא רק לאחר הליך של ביזיון (שכאמור, לא מכובד). במצב הנוכחי, כאשר ניתן לחייב צד מפר בהוצאות בלבד, והליכי ביזיון כאמור כמעט ולא מוגשים או מתקבלים, אין כל אפשרות לשקלל את חומרת ההפרה ולהתאימה לסעד שניתן, וחבל.

7. ולמרות זאת, אני רואה חשיבות במספר איסורים, ולדעתי אין לבטלם, נהפוך הוא: יש לחזקם. בראשם, האיסור על תעמולה תוך שימוש במשאבי ציבור. קיים פגם יסודי כאשר נבחר ציבור, עושים שימוש לרעה בזמינותם של אותם משאבים מכוח תפקידם, במטרה להיבחר. בנוסף, האיסור על שיתוף ילדים ונפגעי פעולות איבה בתעמולה, ראוי בעיני ויש לשמרו. בדומה, יש לשמר (אם כי לעדכן) את האיסורים על מתן מתנות והופעות אמנים בליווי של תעמולה, והמגבלות על מודעות בחירות. האחרון (בדגש על החובה שמודעות בחירות יהיו מזהות), הוא דוגמא מובהקת לאיסור שיש לקבוע מפורשות שהוא חל גם באינטרנט, בשינויים המתחייבים.

מליאת ונשיאות הוועדה ובקשות הפסילה

חברי הוועדה וסגני היו"ר מתמנים בהתאם לגודל הסיעות בכנסת היוצאת. דהיינו, מלבדי – ועדת הבחירות היא גוף פוליטי לגמרי. חרף זאת, ובהתאם לדין, לוועדה ולנשיאות סמכויות רבות שיפוטיות ומנהליות. חברי השופט רובינשטיין סבר כי יש לשקול לשנות את מבנה הוועדה, כך שתפעל במסגרת שיפוטית-מנהלית. בעיקר, סבר השופט רובינשטיין כך ביחס לבקשות הפסילה, אותן לשיטתו יש לשקול להעבירן לפורום שיפוטי טהור.

ביחס להרכב הוועדה והנשיאות, לשמחתי, במרבית המקרים את ההחלטות הצלחנו לקבל באופן ענייני, על אף הבעיה האינהרנטית שבקבלת החלטות שיפוטיות על ידי גוף שברובו הוא פוליטי. משכך, עמדתי היא שאין הצדקה חזקה להעביר את הסמכויות השיפוטיות שהוענקו למליאה ולסגנים. זאת, מלבד בבקשות הפסילה.

ועדת הבחירות בחרה לפסול שני מועמדים מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-20: ברוך מרזל וחברת הכנסת חנין זועבי. בהתאם למה שהפך כבר כמעט למסורת, בית המשפט העליון, במותב של 9 שופטים (ואל מול דעתו החולקת של חברי השופט רובינשטיין), החליט לאשר את התמודדות שניהם יחד. הדיונים בבקשות הפסילה, בדגש על זאת של חברת הכנסת זועבי, התנהלו בטונים

- דיילים ועובדי צוות אוויר – מטה הוועדה המרכזית הוביל שינוי לחוק כך שיתאפשר לאותה קבוצה להצביע בקלפיות שבשגרירויות בחו"ל ובקלפי שתוצב בנתב"ג. עם זאת, נוכח הקדמת הבחירות, המהלך לא הבשיל לכדי תיקון החוק. מן הראוי שהמהלך יושלם לקראת הבחירות לכנסת ה-21.

- סמכות ליושבי הראש לאשר באופן חריג הצבעה במעטפה כפולה – לכלל הריתוק היגיון וכבודו במקומו מונח. עם זאת, במהלך יום הבחירות ובימים שלפניו, נתקלו יושבי ראש הוועדות האזוריות ואף אני במקרים, בהם לאזרח מסוים או קבוצה קטנה, לא התאפשר להצביע בקלפי בה הם רשומים, מכורח נסיבות ייחודיות שלא היה ניתן לצפות מראש. לדעתי, יש מקום לשקול להוסיף חריג לכלל הריתוק, על פיו ליושבי הראש – שהם כידוע שופטים מכהנים – תינתן האפשרות, בהחלטה מנומקת, לתת למספר מוגבל של אזרחים להצביע במעטפה כפולה. זאת, אך ורק בנסיבות חריגות, בצוק העיתים.

- סטודנטים – החוק אינו מאפשר במתכונתו הנוכחית לסטודנטים להצביע בסמוך או בקמפוס. כידוע, חלק גדול מן הסטודנטים מתגוררים בסמוך למוסד האקדמי ולא בכתובת בה הם רשומים במשרד הפנים. במתכונת הנוכחית של חוק הבחירות לכנסת, ובהתאם לכלל הריתוק, לא מצאתי לנכון להיעתר לפנייתם לאפשר הצבעה מעין זו. כך פעלו גם קודמיי לתפקיד. יותר מכך, ישנו גם טעם מהותי שלא לאפשר הצבעה מעין זו. זאת, נוכח העובדה שהצבעת סטודנטים במעטפות כפולות תביא קרוב לוודאי להכפלת מספר המצביעים באופן זה, וכך תתקשה עד מאד ועדת הבחירות לפרסם את תוצאות הבחירות במועדן. זאת, נוכח העובדה שהמעטפות הכפולות נספרות על ידי הוועדה המרכזית עצמה, בכנסת, כיממה לאחר סגירת הקלפיות, על מנת לוודא שזהות הבוחר (שפרטיו מצויים על המעטפה החיצונית) לא תיחשף, וחשאיות הבחירות תישמר. זאת ועוד; הכפלת מספר המצביעים במעטפות כפולות תוביל בהכרח לאתגרים לוגיסטיים משמעותיים, שאין לבצע כלאחר יד.

עם זאת, אין לחדד כי אי החרגת הסטודנטים מכלל הריתוק מובילה למצב על פיו חלק משמעותי מהם לא מצביע בבחירות בסופו של יום. ודוק; סבורני, כי אחד מתפקידיה המרכזיים של ועדת הבחירות הוא לדאוג לכך שאחוז ההצבעה יהיה גבוה ככל האפשר. וכפי שאמרתי בנאומי עם תום שידורי התעמולה – ככל שאחוז ההצבעה יהיה גבוה יותר, כך הרכב הכנסת ה-20 ישקף את מגוון הדעות והקבוצות במדינה. בהתאם, ובכפוף לאילוצים שתיארתי לעיל, דומני כי יש מקום לבצע עבודת מטה ולחפש "פתרון יצירתי" אשר יאפשר מחד לאותה אוכלוסייה להצביע בקמפוסים, ומאידך לא ייצור קשיים לוגיסטיים שיפגעו בביצוע הבחירות.

- שוטרים – השוטרים מצביעים בהליך מיוחד, בו ניתנת להם תעודת הצבעה, ולא בהליך "רגיל" של הצבעה במעטפות כפולות. אופן הצבעה ייחודי זה מוביל לכפל לוגיסטי, ומצריך את הוועדה לפעולות הכנה נרחבות. עם זאת, במתכונת הנוכחית – כאשר בכל קלפי מספר מוגבל של מעטפות כפולות – יהיה זה קשה מאד לעבור להצבעת שוטרים באמצעות מעטפות כפולות. ברי, כי למען ההתייעלות והאחדת אופן ההצבעה של האוכלוסיות המיוחדות, מן הראוי לבחון את אופן הצבעתם. אפשרות אחת היא שהשוטרים יוכלו להצביע בכל קלפי, כשהם מצוידים מראש במעטפה כפולה. אפשרות נוספת היא לאפשר להם להצביע בקלפיות לאנשים המוגבלים בניידות (שבאותן קלפיות מספר רב של מעטפות כפולות). בכל אופן, מן הראוי לבצע עבודת מטה ולצמצם את כפל המנהלות הקיים כיום.

- הצבעות בחו"ל – בבחירות לכנסת ה-20, החליטה נציבות שירות המדינה לפרש באופן נרחב את הקבוצות הזכאיות להצביע בקלפיות שבחו"ל. אני מסופק אם פרשנותם, על אף שהיא ראויה מבחינת דין רצוי, תואמת את לשון החוק. מן הראוי, שמעתה והלאה, הנציבות תתייעץ עם מטה הוועדה והיועץ המשפטי שלה בטרם היא מפרסמת את ההודעה בדבר הזכאים להצביע בחו"ל.

שילוב מיעוטים בוועדה

במטה הוועדה המרכזית לא מועסקים כלל ערבים ישראלים, וכמעט ולא עובדים מבני המיעוטים. בנוסף, במטה הוועדה המרכזית לא מועסקים מספיק עובדים בעלי מוגבלויות. מן הראוי לשנות מצב זה, יכול באמצעות נקיטה בהעדפה מתקנת. דברים אלה נכונים אף לוועדות האזוריות. בנוסף, בוועדת הבחירות המרכזית עצמה ובנשיאות – כמעט ואין חברות, אלא רק חברים. אמנם, מינוי חברי הוועדה והנשיאות נעשה על ידי הסיעות, אולם מן הראוי שהאחרונות יעשו מאמצים לשלב נשים ככל הניתן.

כמו כן, במהלך מסע הבחירות, נוכחתי לגלות שאף וועדה אזורית אינה ממוקמת בעיר ערבית. סבורני כי אף בעניין זה, מן הראוי שהוועדה תעשה ככל שביכולתה כדי לשלב את המיעוט הישראלי-ערבי בהליך הבחירות עצמו. כך למשל, לשיטתי, יש לבחון למקם חלק משרדי הוועדות האזוריות בערים או ביישובים ערבים.

עובדי ועדת הבחירות

מלבד המטה הקבוע, ועדת הבחירות הוא גוף המוקם יש מאין בתוך ימים ספורים. בחודשים שלפני מועד הבחירות, מנהל המטה הליך העסקה זמני של מאות ואף עשרות אלפי עובדים לטובת יום

עמוד 9 מתוך 12

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 91950

العنوان: مجمع بن غوريون، أورشليم القدس، 91950

טלפון, هاتف: 02-6753407, פקס, فاكس: 02-5669855 Fax:

הבחירות. על מנת שהבחירות יתנהלו באופן המיטבי – וזהו כמובן האינטרס של כל אזרח במדינה – ישנה חשיבות בהעסקה גמישה מחד, ושתישא גמול משמעותי מאידך. בהתאם לעקרונות אלה, מתנהל הליך ההעסקה במהלך תקופת הבחירות כבר עשורים. לשיטתי, מן הראוי לשמר הליך זה במתכונתו הנוכחית, בכפוף לשני דגשים:

- גמול – מן הראוי שלעובדים הזמניים יינתן גמול מיוחד. כיום, המתכונת היא מתן גמול של 165% מהשכר המשולם לעובדים בעבודתם הרגילה. גמול זה משקף את העבודה המרובה (הכוללת שעות נוספות למכביר) ואת הצורך למשוך עובדים ראויים על אף זמניות המשרה. מנגד, מן הראוי לבחון אם זהו המודל הראוי לתגמול. בהתאם, ובכפיפה אחת עם דו"ח מבקר המדינה בנוגע לבחירות לכנסת ה-19, מיניתי צוות שיבחן את מודל הגמול והעסקת העובדים, וייתן את המלצותיו לוועדה. לראשות הוועדה מיניתי את מר אילן לוין, לשעבר הממונה על השכר במשרד האוצר. הוועדה כמעט וסיימה את עבודתה, אולם אז הוכרז על הקדמת מועד הבחירות. החלטנו בנשיאות הוועדה להחיל על פעילותה רציפות, וכולי תקווה שבקרוב יתקבלו המלצותיה.

- גיוס כוח אדם – חלק משמעותי מהעובדים המגויסים לטובת הבחירות – הן עובדי הוועדה הן עובדי יום הבחירות – הם עובדי מדינה ועובדים ותיקים בוועדה. מדובר בעובדים מיומנים, שבקיאם בעבודה, ויש לשמרם. עם זאת, כמובן שיש מקום להזרים דם חדש למערכת. סבורני, כי נוכח אופי העבודה הייחודי, והחשיבות העליונה שבמשימה, יש לאפשר לוועדה להעסיק אף עובדים שעברו את גיל הפרישה. זאת, כמובן, בכפוף למגבלות המתחייבות. בנוסף, לשיטתי, קיים יתרון במודל הקיים להעסקת מזכירי הקלפי – מכרז פתוח לכולם, תוך מתן עדיפות לעובדים ותיקים ולעובדי מדינה, בכפוף להערכות בדבר תפקודם של האחרונים בבחירות הקודמות. מודל זה יוצר איזון מיטבי, לשיטתי, בין האינטרסים שהוצגו לעיל.

עוד יצוין, כי בדומה לקודמי, ניסיתי להקטין למינימום את מספר המינויים של עובדים שהם בני משפחה של בעלי תפקידים בוועדות האזוריות ובוועדות הקלפי. ניתן רק לשער שמגמת הירידה בשיעור מינויים מעין אלה המשיכה גם בבחירות האחרונות, ואת המספרים המדויקים נדע רק לאחר סיום כהונתי. ודוק; הוועדה לומדת על קירבה משפחתית אך ורק מההצהרות שממלאים אותם עובדים במסגרת הליך המיון. ברי, כי אם הוועדה הייתה מקבלת תוכנה (כפי שקיימת להבנתי אצל מבקר המדינה) ממנה ניתן ללמוד על קשרי משפחה בין עובדים ומועמדים, ניתן היה להקטין משמעותית את היקף העסקתם של אלה.

לבסוף בסוגיה זו, יצוין, כי ניכר שמטה הוועדה הקבוע - המועסק גם שלא בתקופת הבחירות - מתקשה לעמוד בכלל המשימות והפקות הלקחים המרובים הנדרשים בין בחירות לבחירות. זאת, בהינתן מצבת כוח האדם הקבועה יחד עם העובדה שהבחירות לא נערכות כל ארבע שנים בהתאם לחוק, אלא כל שנתיים-שלוש בממוצע. בהינתן אלה, יש לבחון לדעתי הוספת תקנים למטה הוועדה הקבוע, תחת ההנחה כי יישום מרבית הלקחים והמשימות מבחירות לבחירות - הוא אינטרס ראשון במעלה של כולנו כאחד.

טוהר הבחירות

הוועדה נקטה במספר אמצעים במטרה לשמור על טוהר הבחירות. כוחם של אמצעים אלה בחשאינותם, ומשכך לא אפרטם במסמך זה. כן אציין כי הוועדה ביצעה הליך בקרה מיד לאחר סיום הבחירות, וניכר כי אמצעים אלה – הוכיחו את עצמם, ויש לשמרם.

כן יצוין, שאחד מהצעדים שבהם נקטה הוועדה מקום שהיה קיים חשש ממשי לטוהר הבחירות, הוא הצבת שני מזכירי קלפי. כבר עתה ברור כי הצבת שני מזכירים – שהם זרועה הארוכה של ועדת הבחירות – הוכיחה את עצמה מעל ומעבר. מלבד שמירה על טוהר הבחירות, הצבת שני מזכירים במקום אחד עוזרת להקל על העומס ומחישה את קליטת המצביעים. עוד יש לציין כי במתכונת הנוכחית, והיות שמזכיר הקלפי הוא הגורם שמפקח על טוהר הבחירות ועל תקינות הליך ההצבעה מטעם הוועדה, האחרונה מטילה אינספור תפקידים על המזכירים. בשיחות עם מזכירי הקלפי, ניכר כי הם מתקשים לעמוד בכל המשימות – ההכרחיות – שוועדת הבחירות מטילה עליהם.

משכך, סבורני כי יש מקום להציב שני מזכירי בכל אחת מהקלפיות, ולא רק בקלפיות שבהן קיים חשש לזיופים. אמנם, להכפלת כוח האדם משמעות תקציבית (בהערכה מדובר בכ-20-15 מיליון ש"ח), אולם – היתרונות הגלומים במהלך מעין זה, שנמנו לעיל – עולים וגוברים לשיטתי על אותה עלות. אכן, לבחירות דמוקרטיות עלות כספית לא מבוטלת. אולם, דומני, שמדובר ב-"מחיר קטן" לשלם על מנת לחזק את תקינות וטוהר ההליך.

הסעות ביום הבחירות

יש מקום לשקול הגדלה את התקציב המיועד לטובת הסעות מצביעים לקלפיות מרוחקות. במהלך מסע הבחירות נתקלנו בבעיה פרטיקולרית ביחס למגזר הבדואי, אולם אותה בעיה נכונה אף להתיישבות ביהודה ושומרון, לנגב כולו, לגליל העליון, ועוד. מלבד קשיים גיאוגרפיים, קיימות

עמוד 11 מתוך 12

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 91950

العنوان: مجمع بن غوريون, أورشليم القدس, 91950

טלפון, هاتف: 02-6753407, פקס, فاكس: 02-5669855 Fax:

מספר קבוצות שיש מקום לספק להם, במגבלות מסוימות, הסעות או שוברים לנסיעה בתחבורה ציבורית: מוגבלים בניידות, ילדים של משפחות חד הוריות, מטפלים של קשישים, וכיו"ב.

כפי שכתבתי קודם, לשיטתי אחד מתפקידי ועדת הבחירות הוא להעלות את אחוז ההצבעה למקסימום האפשרי. העצמת מערך ההיסעים, באמצעות הגדלת התקצוב באופן משמעותי למען מטרה זו, יאפשר להגשים תכלית חשובה זו. עוד ראוי להגדיל את התקציב כך שקיומם של הסדרי ההסעות – יפורסמו באופן נרחב יותר – כך שתגדל מודעות הציבור לקיומם.

כללי

מסמך זה – כשמו, עניינו בדרוש תיקון. עם זאת, חשוב לציין, שמרבית התהליכים בבחירות לכנסת ה-20 – התנהלו באופן מספק וראוי לשבח. כך למשל, הבחירות בצה"ל, בבתי החולים, בקלפיות הנגישות התנהלו ללא תקלות משמעותיות. בכלל, הפן הלוגיסטי של הבחירות – עבודת הממ"ל (המרכז הלוגיסטי), עבודות הדפוס, ומרבית ההליכים השיפוטיים – התנהלו על מי מנוחות, ועל כך הערכתי ותודתי לכל אלה שאפשרו זאת.

סוף דבר

תם ולא נשלם. תודה מכל הלב לעוסקים במלאכה, ובהצלחה ליו"ר ועדת הבחירות לכנסת ה-21. תפקיד היושב ראש אינו פשוט, ובחודשים הסמוכים ליום הבחירות – הוא מצריך הקדשת שעות רבות ותעצומות נפש של ממש. עם זאת, נוכחתי לגלות, לשמחתי, שכפי שסיפרו לי קודמיי בתפקיד, מדובר בתפקיד חווייתי ומהנה. אני משוכנע, בעיקר בהינתן איכותם של העוסקים במלאכה בדגש על עובדי הוועדה, שגם השופט שיחליף אותי יסיים את כהונתו בתחושות דומות.

 סלים ג'ובראן
 שופט בית המשפט העליון
 יושב ראש ועדת הבחירות
 המרכזית לכנסת ה-20